

Суходоля Ю.О., здобувач ступеня доктора філософії при кафедрі психології та педагогіки Хмельницького національного університету

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор Потапчук Є.М.

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ПОКАЗНИК РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

*«У країні, яка недовірливо ставиться до незалежного розуму, майже
неможливо стати освіченою людиною»*

Джеймс Болдуїн

Соціальний інтелект (СІ) – це сукупність соціальних здібностей особистості, що визначають адекватність розуміння нею процесу спілкування, поведінки та відносин людей.

Хоча більшість дослідників не формують чітких його визначень, а схильні обмежуватися перерахуванням характеристик соціального інтелекту у межах конкретних наукових напрямів чи власних висновків, існує три основні підходи до розуміння сутності СІ:

- 1) це один із видів інтелекту;
- 2) це знання, вміння та навички, що набуті особистістю у процесі соціалізації;
- 3) це особистісна риса, що призводить до успіху у міжособистісній взаємодії [1].

СІ поєднує та регулює пізнавальні процеси, пов'язані з відображенням соціальних об'єктів (людини як партнера по спілкуванню, або ж групи людей). Процесами, що його утворюють є соціальна сенситивність, соціальна перцепція, соціальна пам'ять та соціальне мислення. СІ забезпечує розуміння вчинків та дій людей, розуміння як невербальних реакцій людини, так і її мовної продукції. Крім того, він є когнітивною складовою комунікативних здібностей особистості та професійно важливою рисою у багатьох професіях.

У реаліях сьогодення СІ проявляється, розуміється та типологізується

через використання його змісту та структури для соціальної адаптації особистості. СІ є своєрідною адаптацією особистості до навколишньої дійсності, що забезпечує рівновагу між, зокрема, впливом особистості на середовище та впливом середовища на неї, загалом [2]. СІ, як одна з найбільш вдалих психологічних адаптацій, слугує оптимальним знаряддям процесу взаємодії людини з соціумом у контексті досягнення та встановлення стійких та тривалих відносин.

Розглядаючи сутність та зміст СІ особистості, позначимо, що зважаючи на те, що у тривимірній моделі інтелекту Дж. Гілфорда виділяється щонайменше 120 його елементів [3], відмінність його від загального інтелекту значною мірою визначається багатьма параметрами:

- 1) освітою;
- 2) вихованням;
- 3) загальним досвідом;
- 4) культурними особливостями розвитку;
- 5) соціально-економічним підґрунтям;
- 6) психічним та фізичним здоров'ям;
- 7) спрямованістю тощо.

Підсумовуючи обговорення СІ, ми можемо узагальнити це поняття як інтегральну інтелектуальну здатність особистості, що визначає успішність її спілкування та соціальної адаптації у відкритих соціальних системах, адже уявлення про «відкриті» системи та середовища є достатньо конструктивними щодо продукування нових знань.

Під «відкритими» системами та середовищами ми розуміємо такі соціальні феномени як особистість, соціальна група, спільність, соціальне середовище, організація, суспільство, інтелект, розум, знання, ноосфера і, насамперед, соціальний інтелект. СІ розглядається нами як ставлення особистості до знань, як нелінійне диспозиційне утворення та як певна соціально-інтелектуальна практика.

У будь-якій освітній системі одним з головних завдань є завдання

озброєння учнів саме знаннями, тобто, загалом, – підвищення їх інтелектуального рівня розвитку. СІ при цьому може бути представлений як низка профілів різних знань, кожен з яких має свою енергоємність, свій рівень активації у певному смисловому просторі та свій фазовий стан. Для визначення стану соціального інтелекту важливо зафіксувати ставлення учнів до кожного з вибраних профілів знання у 6-ти визначених смислових просторах: потреби, інтереси, стимули, мотивація, ймовірність змін та суб'єктність [4].

Таке розуміння соціального інтелекту дає нам змогу розглядати його не тільки як сукупність соціальних здібностей особистості, але й як показник результативності функціонування освітніх систем, так як саме його стан засвідчує, наскільки нам вдалося не тільки передати учням певні знання, але й сформулювати ставлення до них, актуалізувати потребу в них та їх використанні.

Перспективою подальших досліджень є розробка інструментарію щодо емпіричного дослідження соціального інтелекту молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Brown L. T. Continuing the search for social intelligence. *Personality and Individual Differences* [Text] / L. T. Brown, R. G. Anthony. – 1990. – 470 p.
2. Івашкевич, Е. З. Структура соціального інтелекту особистості та характеристика його базових складових / Е. З. Івашкевич // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Психологія і педагогіка. 2014. Вип. 26. С. 60-65. Режим доступу: <https://cutt.ly/OYflfpA> (дата звернення 29.05.2022).
3. Guilford, J. P. *The Nature of Human Intelligence*. New York: McGraw-Hill, 1967. 538.
4. Cao, L., (2009). *Actionable Knowledge Discovery* / *Encyclopedia of Information Science and Technology*, Second Edition. 5266 p. (pp. 8-13).